

“VARIANTEN VAN DE STANDAARDKUUR” (1955) LACAN

**BESPREKING
LIEVEN JONCKHEERE**

PEVPAT UGent
02/02/18
03/04/20

SITUERING

EEN VRAAG VANUIT EEN MEDISCHE ENCYCLOPEDIE

logica medische encyclopedische
psychoanalyse als deel=specialisatie van de geneeskunde

geneeskunde

- specialisaties

- cardiologie
- neurologie
- ...
- psychiatrie

Lacans vriend 'psychodynamische' psychiater Henri Ey verantwoordelijk voor de psychiatrie (cf. kameraadschappelijke kritiek Lacan op Ey in "Propos causalité psychique" 1946 met als fameuze anti-Ey sleutelzinnen

- *Loin que la folie soit pour la liberté 'une insulte' (Ey), elle est sa plus fidèle compagne, elle suit son mouvement comme une ombre. Et l'être de l'homme, non seulement ne peut être compris sans la folie, mais il ne serait pas l'être de l'homme s'il ne portait en lui la folie comme la limite de sa liberté. 176 en 575*
- *la causalité de la folie dans cette insondable décision de l'être où il comprend ou méconnaît sa libération, en ce piège du destin qui le trompe sur une liberté qu'il n'a point conquise 169*

therapeutische specialisaties binnen de psychiatrie

- medicamenteuze psychiatrie
- sociale psychiatrie
- ...
- psychoanalyse = therapeutische specialisatie in de psychiatrie waarbij onderscheid gemaakt wordt – ook weer vanuit geneeskunde
 - cure-type=standaardkuur = psychoanalyse van Freud
 - variantes=varianten Freudiaanse standaardkuur

- psychoanalyse = therapeutische specialisatie in de psychiatrie
waarbij onderscheid gemaakt wordt – ook weer vanuit geneeskunde
 - cure-type=standaardkuur = psychoanalyse van Freud
Henri Ey vraagt Lacans grote concurrent Maurice Bouvet voor standaardkuur
Bouvet, M., Oeuvres psychanalytiques II: Résistances et transfert. Écrits didactiques, Payot, Paris, 1976, pp. 9-96
 - variantes=varianten Freudiaanse standaardkuur
 - ook weer vanuit medische redenering Ey=psychiatrie
varianten = uitbreiding therapeutische mogelijkheden psychoanalyse Freud
 - klinisch: specialiseren in bepaald soort patiënten
 - technisch: verabsoluteren van één werkzaam aspect van psychoanalyse
bv weerstandsanalyse, bv overdrachtsanalyse
 - inderdaad heel veel varianten op Freuds psychoanalyse
 - al bij leven van Freud:
 - Anna Freud = weerstandsanalyse
 - Ferenczi = tegenoverdracht
 - Reich = orgastische ontlading
 - maar ook na Freud = postfreudianen
oa *object relations* theorie
 - doel psychoanalyse = genitale objectrelatie tussen man en vrouw
 - grote Franse exponent van die variatie op de standaardkuur is ... Bouvet
 - Henri Ey vraagt vriend Lacan voor varianten van de standaardkuur
 - ambivalentie Ey
(vanuit Lacans kritiek op hem in "Propos causalité psychique" 1946
 - Bouvet – die afstand neemt van Freud voor Freuds standaardkuur
 - Lacan – die terugkeert tot Freud voor varianten op Freuds standaardkuur
door Lacan zeer kwalijk genomen
 - in zijn bijdrage over varianten op standaardkuur zal Lacan toen hoe anti-Freud
Bouvet is – maar zonder diens naam te vermelden, ook niet in de bibliografie

LACANS INTERPRETATIE VAN DIE VRAAG

Lacan vindt titel “Varianten van de standaardkuur” abject 323

titel “varianten van de standaardkuur” komt niet van Lacan
maar van uitgevers medische encyclopedie – die Lacan in 1953 vragen om onder die titel een bijdrage te leveren

Lacan staat niet achter die titel
omdat hij een encyclopedische en ook wel medische logica belichaamt
cf. commentaar voetnoot 1966 (10j later = tijd om te begrijpen bij Lacan zelf)

maar misschien ook beetje ironie Lacan in het behouden van die titel
variantes = gemengde ingemaakte groenten op azijn

Lacan antwoordt maar zijdelings op die vraag van psychiater Ey

wat doet Lacan niet

- zet psychoanalyse en varianten niet netjes op hun plaats in encyclopedisch overzicht
- bekijkt psychoanalyse niet alleen vanuit therapeutisch gezichtspunt geneeskunde

wat doet Lacan wel

- zelf psychoanalyse als standaardkuur vanuit Freud definiëren = terug tot Freud
analytici weten immers zelf niet meer wat psychoanalyse als standaardkuur is
- vanuit een oppositie tussen 3 totaal verschillende klinische praktijken
 - psychiatrie = geneeskunde
 - psychoanalyse = Freud
 - *psychanalyse pure* = psychoanalyse met einde
 - *psychanalyse appliquée* = psychoanalyse niet tot einde, in therapeutische dosis
cf. *conversation* bij *psychose ordinaire*
 - psychologie (maar zonder dat woord psychologisering valt – nog niet zo erg in 1955)
varianten op Freuds psychoanalyse = psychotherapie
varianten = deviaties – want niets meer met psychoanalyse te maken
beperkingen tov Freud
 - specialiseren = vermijden specifieke pten
nl histerie
 - focussen op bepaalde factoren = vermijden cruciale factoren psychoanalyse
nl doodsdrijf

DEEL I

323

EEN VRAAG WAAR KOP NOCH STAART AAN TE KRIJGEN IS

question chauve-souris

**wat is psychoanalyse?
is psychoanalyse therapie of niet?**

is psychoanalyse therapie of niet ?

- vanuit geneeskunde bekeken
psychoanalyse is wel een vorm van therapie
 - geen psychotherapie (term slechts 1 keer vermeld)
 - maar wel een medische therapie=*thérapeutique*
- vanuit psychologie bekeken
psychoanalyse is geen vorm van therapie – maar een vorm van ‘zichzelf leren kennen’

inderdaad probleem

psychoanalyse weet zelf niet goed of ze een therapie is

- als psychoanalyse zichzelf als therapie wil/moet definiëren
definieert ze zichzelf graag als *une thérapeutique pas comme les autres*
 - zelfgezochte extraterritorialiteit psychoanalyse = zich *inclassable* willen/moeten opstellen
 - maar buiten de psychoanalyse voelt men dat ook zo aan
 - grote publiek voelt dat zo aan
 - geneeskunde=psychiatrie en universitaire psychologie voelen dat zo aan
- psychoanalyse kan echter niet zeggen waardoor ze zich onderscheidt als therapie
kan alleen zeggen dat ze niet is wat de Ander zegt dat ze is (negativisme!)
 - cf. fabel Lafontaine
vleermuis (*chauve-souris*) tov wezels (*belette*) die hem willen opeten
 - tov wezel die denkt dat hij een vogel is, zegt vleermuis “ik ben geen vogel, maar een muis”
 - tov wezel die denkt dat hij een muis is, zegt vleermuis “ik ben geen muis, maar een vogel”
 - psychoanalyse tov de instanties die haar willen inlijven
 - tov geneeskunde die denkt dat psychoanalyse therapie is, zegt psychoanalyse:
“wij zijn geen therapie in medische zin”
 - tov psychologie die denkt dat psychoanalyse vorm van zelfkennis is, zegt psychoanalyse:
“wij zijn geen vorm van zelfkennis”

POSTFREUDIANEN

PROBEREN PSYCHOANALYSE ALS THERAPIE VANUIT THEORIE TE DEFINIËREN MAAR SLAGEN DAAR NIET IN: KLOOF THEORIE // THERAPIE=TECHNIEK

cf. enquête Glover 1934 Engelse psychoanalyse

volgens Glover zelf (en ook Lacan) nog altijd geldig in 1955, na meer dan 20 jaar
problematisch dat enquête na 20 jaar zelfde resultaat zou opleveren = status quo psychoanalyse

- twee extremistische=fundamentalistische groepen
 - Melanie Klein: verabsoluteren *Es* = partiële driften
 - Anna Freud: verabsoluteren *Ego* = Ik als eenheid
- gulden middenweg van de *middle group* = zogenaamde orthodoxie = hoeders standaardkuur

- kloof theorie//techniek

- techniek

techniek helemaal binnen een soort *Über-Ich* register

- “oppassen met *furor sanandi!*” (herhalen Freud)
 - “genezing is mooi meegenomen” (*de surcroît*) – is dus niet Lacans idee!!
 - “technische innovatie in functie van genezing? geen psychoanalyse meer!”
 - techniek = formalismen + normen

- theorie

metapsychologie (topisch, dynamisch, economisch)

- kan niet duidelijk maken wat therapeutische criteria zijn
 - kan niet uitleggen hoe therapeutische effecten bekomen worden
- theorie wordt dan ook één mystificatie die nergens op slaat

cf. paradigma: “overdracht analyseren → liquidatie overdracht”

enige waarover orthodoxie het altijd eens is – hoewel iedereen daar iets anders mee bedoelt!!

- techniek ivm overdracht

- ‘interpreteren overdracht’
 - maar wat is dat? – er is immers geen enkele theorie over die overdracht

- theorie overdracht

- Freud

bepaalde oedipale theorie: overdracht = herhaling Ubw liefde tot vader

- postfreudianen

geen nieuwe conceptualisering van overdracht

simplistische opposities

- reëel ↔ niet-reëel? (klassiek)
 - herhaling behoefte ↔ behoefte aan herhaling? (Lagache) 328

- Lacan

kritiek op Freuds theorie van de overdracht = 1ste theorie van de overdracht

“Intervention sur le transfert” 1951

- terugkeer (ogvS) ipv memoriaal (I)
 - hegeliaanse dialectische=intersubjectieve visie op de overdracht

- gevolg kloof theorie//techniek

- psychoanalyse heeft geen eigen effecten
 - en kan dus niet anders dan mee te werken aan aanpassing aan realiteit
– en vindt daardoor nog genade

zowel de extremisten als de gulden middenweggers blijven allemaal verwijzen naar PA=Freud
blijven toch psychoanalyse=Freud omkaderen als een ideale baan

LACAN

DEFINIEERT PSYCHOANALYSE ALS THERAPIE VANUIT DE PSYCHOANALYTICUS

Lacan definieert psychoanalyse als therapie=kuur niet vanuit theorie (metapsychologie), maar vanuit de analyticus (cf. later sém XV: psychoanalyse act)

- enkel reële mens (psychoanalyticus) kan psychoanalyse in stand houden 33
existence aussi précaire (psychanalyse) pose qu'un homme réel la maintienne
- psychoanalyse, standaard of niet, is de kuur die men van een psychoanalyticus verwacht 329
une psychanalyse, type ou non, est la cure qu'on attend d'un psychanalyste
ironie van dat aforisme – want dat is eigenlijk een impasse
 - psychoanalyse alleen te definiëren via analyticus ...
 - ... maar analyticus is alleen via eigen psychoanalyse te definiëren
meer bepaald het einde van zijn eigen psychoanalyse
twee laatste hoofdstukken gaan dan ook over einde analyse:
 - positie analyticus op het einde van zijn eigen analyse
 - einde analyse = bereiken R grens op het I 'Ik'
 - einde analyse = bereiken R grens op het S 'weten'
 - en wat daarvan de gevolgen zijn voor de organisatie en evaluatie van de vorming

maar eerst hoofdstuk II – over 2 soorten analytici:

- Freudiaanse analyticus = standaardkuur
interpreteert Symbolische Ubw formaties
- postfreudiaanse analyticus = variatie op standaardkuur = deviatie
vlucht Ubw formaties en hun interpretatie
 - bestrijdt Imaginaire weerstanden
 - dwingt tot imaginaire objectrelatie

DEEL II

329

tov de ambiguïteit van het spreken in Ubw formaties

**DE WEG VAN DE PSYCHOANALYTICUS
EN HOE HIJ DIE IN STAND HOUDT:
discretionaire bevoegdheid tot de 2de macht**

**IN HET GEVAL DAT HIJ DAARVAN AFWIJKT
weerstandsanalyse (ego) + object relatie theorie**

UITGANGSPROBLEEM VOOR PSYCHOANALYSE HOE OMGAAN MET DE AMBIGUÏTEIT VAN HET SPREKEN OF DE UBW FORMATIES

- ambiguïteit van het spreken in Ubw formaties (cf. vraag: “wat wil spreken/discours zeggen?”)
- doet appel op discretionaire bevoegdheid van de toehoorder
pouvoir discrétionnaire de l'auditeur 331
 - discretionaire bevoegdheid (rechter of minister) = aan eigen inzicht en beslissing overgelaten – dus niet wettelijk geregeld, mag interpreteren
 - zouden we ook onderscheidingsvermogen kunnen noemen
- toehoorder moet beslissingen nemen ivm ambiguïteit van het spreken in Ubw formaties
 - toehoorder moet eerst en vooral bepalen of het spreken van de Ander zin heeft of niet
 - als het spreken van de Ander zin heeft, moet toehoorder 2 beslissingen nemen
 - onderscheid maken tussen manifeste en verborgen *sens*=zin van dat spreken
 - spreken zegt iets = manifeste zin
 - spreken zegt iets niet = verborgen zin
 - bepalen wie spreekt 331
 - geconstitueerd discours *discours constitué*
 - reeds geconstitueerde ego spreekt
 - en zegt wat het wil zeggen (*énoncé, dits*, betekenis)
 - constituerend spreken *parole constituante*
 - spreken constitueert het subject, doet dat ontstaan wanneer het niet weet wat het zegt (*énonciation, dire, genot*)
 - maar daarvoor moet dat spreken wel door Ander erkend worden
- die verborgen zin en dat constitueren spreken zijn de kant van de Ubw formaties

HOE REAGEERT ANALYTICUS OP AMBIGUÏTEIT VAN HET SPREKEN IN UBW FORMATIES?

Freud

interpreteren Ubw formaties

- Freud interpreteert Ubw formaties
 - materiaal = Ubw formaties
 - witz, droom, lapsus = psychoanalyse semantiek
 - ook symptoom als Ubw formatie ogv zelfde Symbolische structuur
 - interpretatie Ubw formaties
van dezelfde orde als die Ubw formaties
(Ics is al interpretatie op zich cf Lacan XI)
 - effect interpretatie
 - zicht op structuur = achterliggend conflict = Ubw subject
= herinnering geschiedenis (gaten gevuld)
 - symptoom krijgt *sens*=zin – en verdwijnt = therapeutische effectiviteit
- Freud krijgt probleem met interpretatie Ubw formaties
stagneren therapeutische effectiviteit
symptoom verdwijnt niet door *sens* via interpretatie
- Freuds antwoord op probleem met interpretatie
 - Freud had al gewaarschuwd voor sluiting Ub
soort 'weerstand' van het subject dat zich onttrekt omdat zijn verlangen toch niet gehoord wordt
(niet weerstand van het ego)
 - weer een metapsychologische wending 1920 (Ich/Es/Über-Ich)
 - weerstand niet meer alleen van Ego
 - maar ook van Es en Superego
 - en dus ook vanuit het subject zelf? cf. weerstand discours
cf. eerste Freud met traumatische kern als 'weer' in hout waarrond de lijnen van de
herinnering/associaties afbuigen

**postfreudianen vluchten de ambiguïteit van het spreken in Ubw formaties
en vinden varianten op Freud uit = deviaties = psychotherapie**

- niet willen zien van de ambiguïteiten van het spreken
'oplossingen' voor ambiguïteit van het spreken
 - dwangneurotische oplossing = formalisering (protocollen / vragenlijsten)
zorgen ervoor dat zelf nooit de ambiguïteit van het spreken in Ubw formaties ervaren
 - paranoïde oplossing = theorie
zegt wat iets moet betekenen
 - hysterische oplossing = intuïtie/kennis
men weet vanuit zichzelf wat iets betekent
- niet meer interpreteren van Ubw formaties
 - geen theorie van de interpretatie
embarras i.v.m. interpretatie – niet geoperationaliseerd geraakt: *informe* (cf. vage 'analyseren')
 - wat dan wel ipv interpretatie
 - gebruik 'tegenoverdracht' Ferenczi
cf. deel III
 - weerstandanalyse Anna Freud
 - theorie: Ik consistentie geven ... via zijn weerstanden
 - stap1: *renversement du sujet qui est accueilli dans la parole* 334
Ik ipv S sujet van het Ubw = objectivering Ubw subject als Ik
 - sujet
 - Freud: *sujet est constituant du symptôme*
 - Anna: *sujet est constitué=matériel*
 - Moi
 - Freud = *moi est constitué dans la résistance*
 - Anna = *moi est l'instance constituante*
 - stap2: Ik = 'totale persoon'
maar toch met een soort interne verdeeldheid van het Ik
– die echter principieel op te heffen valt (dat is de therapie)
 - positieve=gezonde kant van het Ik
 - ik heeft contact met realiteit
– via 'organen' waarneming/bewustzijn
cf. reactionaire ideologie (↔ Freud: realisme via Über-Ich)
 - Ik heeft contact met ander
cf. therapeutische alliantie – om toegang tot Ubw te krijgen
 - Ik heeft contact met de zin=*sens* (Fenichel) 335
 - negatieve=ongezonde kant van het Ik
Ik = één en al afweermechanismen
titel boek 1934 *the Ego and the mechanisms of defense*
 - weerstandanalyse in de praktijk

- weerstandsanalyse in de praktijk
strijd tegen negatieve=ongezonde kant van het Ik (afweermechanismen) met steun van positieve=gezonde kant van het Ik (contact met realiteit, ander, zin)
 - belegering bolwerk Ego
afweermechanismen Ego één voor één neutraliseren
 - wat rest nog van interpretatie?
 - geen interpretatie talige fenomenen
 - geen interpretatie van Ubw formaties
 - enkel interpretatie para-linguïstische fenomenen
 - debiet/toon/stokken/melodie van discours
 - 'lichaamstaal' & beleving
gaande tot "elkaar kunnen ruiken" = einde PA
 - interpretatie wordt pure suggestie!
 - vanuit vooraf gegeven weten over realiteit bij Ik=analyticus
 - binnen relatie van Ik tot Ik
 - therapeutische alliantie
gezond deel Ik van subject = bondgenoot
 - eindeloze splitsing Ik gezond/ongezond analysant
→ ongezond Ik analysant herleid tot gezond Ik analyticus
 - Reich nog een stap verder
 - eerst aandringen = suggestie ...
 - ... en dan analyseren suggestibiliteit
- impasses weerstandsanalyse
 - verschijning I agressie Ego als weerstanden aangepakt worden
→ supervisie: "is alle agressie geanalyseerd?"
 - R pulsie (genot) ongemoeid gelaten – doordat dit zich open en bloot toont 336
 - afweer mouleert zich zo nauw op pulsie dat ze pulsie verraadt
les défenses dans leur ensemble détournent de la défense qui, pour couvrir de trop près ce qu'elle cache, déjà le livre cette défense est l'enjeu essentiel: la pulsion qu'elle recèle, à s'offrir nue, est l'artifice suprême à préserver ce qu'elle cache
 - veinzen van te veinzen = bekennen waarheid teneinde die voor leugen te doen doorgaan (cf. waarom zeg je dat je naar Brugge gaat opdat ik zou geloven dat je naar Gent gaat, terwijl je echt naar Brugge gaat)
- einddoel kuur = strong ego
twee varianten:
 - via identificatie met Ik van de analyticus
= weerstandsanalyse – Anna Freud
 - via incorporeren analyticus als goed object = mystieke maaltijd
= object relations theory = relation d'objet – oa Maurice Bouvet
Bouvet mocht in Encyclopedie Freudiaanse standaardkuur behandelen cynisch voor Lacan, want Bouvet is juist zeer onfreudiaans

voor Lacan allebei een aporie = onmogelijkheid te besluiten

Lacan keert terug tot Freud

discretionaire bevoegdheid als toehoorder tov de ambiguïteit van het spreken in Ubw formaties is bij analyticus tot de 2de macht verheven

- discretionaire bevoegdheid als toehoorder tov ambiguïteit van het spreken in Ubw formaties
cf. supra – kunnen omgaan met ambiguïteit van het spreken
 - toehoorder moet onderscheid maken tussen manifeste en verborgen *sens*=zin van dat spreken
 - toehoorder moet bepalen of het *ego* dan wel subject van Ubw spreekt
 - discretionaire bevoegdheid als toehoorder tov de ambiguïteit van het spreken in Ubw formaties is bij de analyticus tot de 2de macht verheven
 - voorwaarde voor discretionaire bevoegdheid tot 2de macht = vrije associatie
vergroot ambiguïteit (cf. truc om Ubw formaties te doen opborrelen)
 - vergroot de kloof constituerend spreken (sujet Ubw) // geconstitueerd discours (ego)
 - vanuit veronderstelling constituerend spreken (sujet Ubw) > geconstitueerd discours (ego)
 - uiting van discretionaire bevoegdheid tot 2de macht = interpretatie
 - analyticus weet wat hij wanneer moet zeggen
cf. *kairos* = gelegenheid = juiste moment én plaats
 - analyticus zegt dat zelfs door te zwijgen
- analyticus neemt volledige verantwoordelijkheid als toehoorder– om *sens*=waarheid te produceren
- cf. Lacan
 - *responsabilité devant le langage*
 - *superaudition* in supervisie of controle
 - cf. *Listening with the Third Ear* (Reik)

DEEL III

339

OVER HET 'IK' IN DE ANALYSE EN HET EINDE VAN DAT 'IK' BIJ DE ANALYTICUS

einde analyse = de grens op het Imaginaire 'Ik' van de analyticus

EGOANALYSE EN WEERSTANDSANALYSE

GEEN EINDE VAN HET 'IK' – MAAR INTEGENDEEL EEN VERSTERKING VAN HET 'IK'

- basis/voorwaarde egoanalyse
moeder-kind koppel of duale relatie (Alice Balint)
- hoe werkt egoanalyse
 - ene objectieveert ander ($\leftrightarrow$ spreken)
 - bv door alleen op 'karaktertrekken' te letten (Reich, vanuit zijn theorie)
- 2 impasses egoanalyse
(duidelijk bij Michaël Balint)
 - impasse van de objectrelatie of verhouding tot realiteit
analyticus verraadt zijn eigen 'afstand' tot het object ($\leftrightarrow$ *atopia*)
→ subject weet waar analyticus als Ego in relatie tot realiteit staat
→ beiden kunnen onder één hoedje (= Ego analyticus) gaan spelen
 - impasse van de imaginaire identificatie met ego analyticus 360
 - bij geslaagde identificatie
 - beiden verteerd door narcistisch vuur
béatitude analysant + analyticus even emotioneel
 - pt komt echter terecht in ijskoud bad realiteit
die hem met *béance* in dat imaginaire confronteert = Über-Ich
offert à cette figure obscène et féroce du Surmoi = la béance ouverte dans l'imaginaire par tout rejet de la parole
 - en dan komt het tot acting out
bv verliefd op kuisvrouw analyticus (acting out Oedipus)
 - bij niet geslaagde identificatie
analysant kan analyticus enkel verlaten door hem te gaan haten

POSTFREUDIAANSE POGINGEN TOT DECONSTRUCTIE VAN HET 'IK'
VANUIT *SENS COMMUN DU PSYCHANALYSTE* 339
(niet vanuit primauteit van het symbolische – met *sens* en doodsdrijf)

2 postfreudiaanse varianten = 2 vormen van psychotherapie

hysterische *common sense* van Ferenczi
elkaar wederzijds analyseren (tegenoverdracht) → elasticiteit = *point-sujet* = hysterisch subject

Ferenczi = meest authentieke=hysterische analyticus – vanuit zichzelf = vanuit eigen analyse (bij Freud)

- uitgangspunt: Freuds probleem met abnormaliteit analytici
 - Freud:
 - mensen die analyticus worden zijn meestal op zichzelf al halve garen ...
 - ... die meteen een onhanteerbare overdracht op Freud en de psychoanalyse hebben
cf. identificatie ogv autoanalyse Ubw formaties naar voorbeeld van Freud
 - Ferenczi:
 - analytici zijn normale mensen – maar die in de war/ontrederd geraken *désarroi* ...
 - ... door overbelasting in PA = intensief weg en weer (flexibiliteit) tussen
 - diepte: identificatie met pt of 'analytische objectliefde' (cf. diep onder water duiken)
 - oppervlakte: zelfcontrole (cf. terug naar oppervlakte komen)
- oplossing Ferenczi: verplichte 'didactische' psychoanalyse voor analyticus

- oplossing Ferenczi: verplichte 'didactische' psychoanalyse voor analyticus
Ferenczi wil Freuds probleem oplossen!!
- verloopt didactische psychoanalyse?
elkaar wederzijds analyseren !!
 - analyticus moet eerst bekennen, voordat subject kan gaan bekennen
confidence pour confidence
ook hier weer een intensief weg en weer (flexibiliteit)
bekentenis analyticus $\rightleftharpoons$ bekendenis subject
 - begonnen met Freud tijdens Amerikareis
 - Freud: nostalgie echte vrouw!!
 - Ferenczi: kwaad omdat Freud niet evenveel over zichzelf bekende
- doel didactische psychoanalyse?
vorm van superflexibiliteit nl *Elastizität* = nieuwe vorm van subjectiviteit !!
le Moi s'efface pour laisser place au point-sujet de l'interprétation 341
 - Ik dat zichzelf wegcijfert – en plaats maakt voor *point-sujet* = subjectpunt
 - competenties van dat *point-sujet*
 - *point-sujet de l'interprétation* = subject kan vanuit zichzelf interpreteren??
 - kunnen werken met tegenoverdracht
 - 1ste formule tegenoverdracht
communicatie Ubw analyticus $\rightleftharpoons$ Ubw analysant (Klein??)
 - herformulering tegenoverdracht Ferenczi 1928
inleving en inschatting vanuit Vbw van analyticus (dus 'gecontroleerd')
cette connivence (Einführung), *cette cotation (Abschätzung)* 339
wel allegaartje – ogv romantische *echte Mensch* (ipv Reichs orgasme)

paranoïde common sense van Reich
karakteranalyse → Orgastische ontlading

Reich = meest technische=paranoïde analyticus – uitvinder van nieuwe technieken ivm lichaam

- preliminaire gesprekken
'karakter' als symptoom
 - herbenoemt 'persoonlijkheid' of 'Ik' als 'karakter'
 - 'persoonlijkheid' = 'Ik' = 'karakter' is een symptoom – want het heeft een sens (juist volgens Lacan!!)
 - dwz 'persoonlijkheid' = 'ik' = 'karakter' is resultaat van verdrongen conflicten
 - die preliminaire herbenoeming van het 'Ik' als symptoom werkt therapeutisch!!
 - dit is niet het klassieke narcisme – van het zwakke ego dat voortdurend om bevestiging vraagt wel een narcisme dat ahw door de drift gemaakt is – en dat niet om bevestiging vraagt: “zo ben ik nu eenmaal, ge moet mij nemen zoals ik ben”
 - typologie van 'karakters' met Ubw sens
 - reeds bekende=Freudiaanse karakters – vanuit symptomen
 - hysterisch karakter = oraal karakter
kleine zelfstandige: ik kan voor mezelf zorgen – klapt om in volledige afhankelijkheid
 - dwangneurotisch karakter = anaal karakter
altijd sparen en schrapen – klapt plots om in geld door deuren en ramen gooien
 - door Reich toegevoegde karakters – zonder symptomen
 - fallisch-narcistisch karakter
 - masochistisch karakter
- karakteranalyse of therapie
 - uitgangspunt
 - mens wil orgastische ontlading
 - maar orgastische ontlading onmogelijk door 'Ik' = 'persoonlijkheid' = 'karakter' dat als harnas fungeert
 - karakteranalyse
 - conflicten bloot leggen en overbodig maken
 - als gevolg daarvan barst karakterharnas in
 - en als gevolg daarvan treedt orgastische ontlading op = doel psychoanalyse
 - grens karakteranalyse = karakters blijven intact
 - Reich
het komt nooit tot orgastische ontlading
 - Lacan 342
 - karakter ≠ *character armor* (binnen/buiten)
dat bol staat van de naar orgastische ontlading dringende energie
 - karakter = *armoire* = blazoën/wapen (vlak = tekening/beeld)
traitement
 - *efface la marque d'un blason*
 - *mais le sujet garde le poids des armes qu'il tient de la nature*,
agressiviteit van de doodsdrijf zit er nog altijd in
– die Reich altijd weigerde (orgasme = afweer van de dood!!)
- Reich forceert later einde psychoanalyse

- Reich forceert later einde psychoanalyse
karakterharnas kost wat kost doorbreken – aan de rand van wat wettelijk toelaatbaar is
 - lichaamstechieken
 - op patiënten slaan
 - seksueel experimenteren
 - sekstechnologie
constructie van orgon box – om orgasme te forceren – leidt tot explosie doodsdrijf
cf. Harry Mulisch “Het seksuele bolwerk”

LACAN TERUG TOT FREUD IVM HET 'IK' EN HET EINDE VAN DAT 'IK'
VANUIT WAARACHTIG PERSPECTIEF 343
(vanuit primauteit van het symbolische – met *sens* en doodsdrijf)

het Imaginaire (dimensie van het Ik) in RSI
vanuit neurose/hysterie

- Reële
???
- Symbolische: verlangen en subject
spreken
 - om verlangen te laten erkennen door Ander
désir de l'homme = *désir de l'Autre*
"tu es ma femme" → "ik ben je man" = erkenning verlangen
 - maar meteen ook aliënatie verlangen in/via (die erkenning door de) Ander
- Imaginaire: narcisme en Ik
 - Freud theorie ivm Ik = metapsychologische breuken
 - 1914 ik in relatie tot object (Iklibido=narcisme)
 - 1920 Ik in relatie tot *Es* en *Über-Ich* (ik=realiteit)
 - 1924 ik in relatie tot doodsdrijf (in primair maso)
 - 1925 Ik in relatie tot *Ubw* (*Verneinung*)
 - gebruik van Freuds theorie ivm Ik
 - Anna Freud = weerstandsanalyse cf. supra
volgt die metapsychologische breuken niet (blijft in 1920) → miskennen wat Ik is
 - Lacan = spiegelstadium = theorie over oorsprong van Ik
integreert alle fasen van Freuds theorie van het Ik
 - structurele (biologische) spanning
morcellement=déhiscence (vroeggeboorte) // *Gestalt* Ik (spiegelstadium)
 - klinische vertalingen van die spanning
 - perverse *Verleugnung* = niet erkennen // erkennen (ego)
 - Klein: depressie // manische jubel
(Klein niet als variant=psychotherapie bekritiseerd!!)
 - conceptuele Lacaniaanse vertaling:
impuissance ↔ *puissance*
 - filosofische Hegeliaanse vertaling:
essence=Wesen // *Existenz* (te ontdekken) // *facticité*
 - gevolgen spiegelstadium

- gevolgen spiegelstadium 345
 - Ik = illusie van meesterschap over zichzelf
mirage de la maîtrise
 - Ik = illusie van meesterschap over ander
verhouding Ik-ander wordt dialectiek=strijd Meester-Slaaf
waarbij Ik en ander zich met elkaar identificeren
– zowel qua *puissance* als *impuissance*
 - Ik = agressie
 - I agressie van rivaliteit – in verhouding tot spiegel-ander
 - kliniek: overdracht en weerstand
cf. genezing niet aanvaarden van Ik die het allemaal voor elkaar heeft
 - cultuur cf. *Massenpsychologie* 1921
 - R agressie van doodsdrijf – in verhouding tot genot eigen lichaam
schemert door in I agressie
terugkeer van *morcellement=déhiscence*
bv *amour-passion* tov *Idealich (moi-idéal)* – altijd met *haine*=haat

hoe moet analyticus zich in de kuur verhouden tot zijn eigen Ik?

346

- vrije associatie analysant + zichzelf onzichtbaar maken = S>I
 - vrije associatie analysant
concentreert zich op I waarin zijn Ik tot stand komt
 - analyticus onzichtbaar
geen I beeld meer van analyticus → verschijnen zuiver narcistisch beeld van analyticus →
verleiding door veranderlijke oude vormen (egressief proteïsme)
(nooit in zgn varianten=psychotherapie)
- antwoorden? interpreteren??

- antwoorden? interpreteren??
 - fenomenologische benadering = wel of niet antwoorden?
 - wel antwoorden
 - antwoorden → positieve overdracht (overdrachtsliefde)
 - maar overdrachtsliefde haalt eigen voorwaarde onderuit (werken uit liefde tot analyticus) → pt gaat zwijgen (liefde krijgen zonder daarvoor te moeten werken) tov *présence analyste*
 - niet antwoorden
 - niet antwoorden → negatieve overdracht (haat) + agressie 347
 - ???
 - structurele benadering = vanuit welke plaats antwoorden?
vanuit de *atopia* van de *désir de l'analyste*
répondre de la place où il veut, mais il ne veut plus rien qui détermine cette place 349
plaats waar analyticus "wil", maar zonder dat hij nog iets wil dat die plaats bepaalt!
dat is een kwestie van het einde van de analyse van die analyticus
 - vanuit welke positie antwoordt analyticus NIET?
 - analyticus antwoordt niet vanuit zijn imaginaire ik
 - geen ik meer = ideaal
la fin exigible pour le Moi de l'analyste 348
mirages du narcissisme lui sont devenus transparents 352
réduit les prestiges de son Moi 34
beeld Ik ontdaan van elk verlangen dat tot vorming Ik bijdroeg
 - eigen dood ipv Ik
reductie beeld Ik tot 'dood' = subjectivering eigen dood
subjectivation de sa mort 348 = *accéder à l'être-pour-la-mort* 349
(reductie Ik tot wat er achter Ik zit, nl *morcellement*)
analyticus kent maar 1 meester nl (eigen) dood
 - analyticus antwoordt niet vanuit een *a priori* symbolisch weten
 - ascese
 - schort alle objectief/objectiverende weten op
 - negeren van wat hij weet
 - telkens terugvallen in afwachtende houding
 - bv van activisme Ferenczi)
 - ≠ onbepaaldheid van de wilsvrijheid *liberté d'indifférence*
≠ *neutralité bienveillante* 349
 - enige wat analyticus moet weten ?
weten dat hij aan dood beloofd is → niet meer tot ander weten aangetrokken
analyticus zonder Imaginaire Ik en analyticus zonder Symbolisch weten
= eerste benadering van analyticus als object a – analyticus als Reële
 - vanuit welke positie antwoordt analyticus WEL?
 - vanuit positie van *porte-parole* (cf. deel IV)
introduceert mediatie van het spreken tussen 2 subjecten
 - vanuit positie van *dode* (*le mort* in bridge)
met mediatie van het spreken introduceert hij meteen ook zichzelf als 3de=dood tussen 2 subjecten
positieve gevolgen voor de kuur
 - (doodsinstinct) uit overdracht gehouden
 - leven te vriend gehouden

DEEL IV

349

WAT ANALYTICUS MOET WETEN: IGNOREREN WAT HIJ WEET

einde analyse = de grens op het symbolische weten van de analyticus

PSYCHOANALYSE VERANDERT HET SUBJECT
MAAR HOE WERKT DAT? EN WAT WEET ANALYTICUS DAARVAN??

postfreudiaanse oppositie 350

- subject = 'magisch denken' *pensée magique*
 - magisch denken:
"analyticus ≠ mens als alle andere" = almacht → daardoor verandert subject
 - ogv het 'narcisme'??
- analyticus = 'doorleefde kennis' *connaissance vécue*
 - wat is dat? mystiek!
 - dankzij zijn eigen psychoanalyse

Lacan: *analyste = porte-parole*

- wat is spreken?
verhouding parole=spreken $\rightleftharpoons$ discours
 - spreken $\neq$ discours – qua waarheid
 - (subjectieve) waarheid van het spreken (als act) – van subject in verhouding tot Ander
 - spreken veronderstelt subject ... dat slechts via Ander tot stand komt
spreken is dus constituerend voor het subject, subject komt slechts door te spreken in relatie tot Ander tot stand
 - subject verkondigt boodschap onder omgekeerde vorm
en verwacht dat Ander die boodschap waar maakt (door boodschap terug om te keren)
= Hegeliaanse dialectiek van erkenning
 - erkenning van elkaars wezen – *inter-esse* ('zijn', enkel via elkaar)
 - (feitelijke) waarheid van het discours – van het Ik in verhouding tot realiteit
kennis van het reële (realiteit!!), dat in objecten geïncorporeerd wordt
 - spreken $\rightleftharpoons$ discours: beide brengen elkaars waarheid in het gedrang
 - vanuit ware discours bekeken
 - spreken = *mensonge* = onhoudbare belofte?
 - spreken = *ambigu* = aliënering subject
 - vanuit ware spreken bekeken
 - discours = *erreur* = vat nooit echt het ding
 - strategische tussenoplossing (list) = tussendiscours *discours intermédiaire* 352
Lacan vermeldt 'tussendiscours' nergens anders?? JAM evenmin?? hapax??
 - tussendiscours = 2 vliegen=waarheden in één klap
tussendiscours = compromis tussen waarheid spreken en waarheid discours
 - problematisch
 - kwade trouw van het subject
behendig laveren tussen *mensonge* & *ambiguïté* en *erreur*
presenteert zichzelf altijd als waarheid
 - miskenning door het subject (van zijn eigen ware spreken)
cf. Freud
 - miskenning is eerst Uw functie van het ik
 - miskenning later ook als discours nl *Verneinung*
 - bv hoe men in instituties moet spreken ...
... om niet voortdurend ruzie of discussie te hebben

- waar en hoe kan analyticus in dat tussendiscours toch nog de waarheid van spreken herkennen?
 - waarheid van spreken toont zich op 2 manieren in tussendiscours
 - bewust – via gezworen woord (“ik zweer de waarheid te zeggen”) zichzelf forceren om tot ware spreken te komen
 - Ubw – via Ubw formaties
waarheid spreekt spontaan in heel het wezen van het subject
 - voorwaarde opdat het ware spreken zich in dat *discours intermédiaire* zou tonen
 - er moet een ander subject zijn die dat ware spreken kan erkennen
 - dat kan de analyticus zijn – maar dan moet hij wel aan bepaalde voorwaarden voldoen
 - geen ego meer
 - ignorer ce qu’il sait
 - tussendiscours bij zichzelf het zwijgen opgelegd
niet voor iedereen weggelegd (“geen mens als alle andere mensen”)
= resultaat psychoanalyse van analyticus
- wat doet analyticus? hij is *porte-parole* = revelerende of ware interpretatie !!
 - paradigma 1: Freud tov Rattenman 353
 - Rattenman = ware discours (feiten):
“mijn moeder verbiedt huwelijk met arm meisje → ik moet rijk trouwen”
Freud let daar op, omdat hij op identiek verbod anders had gereageerd!
 - Freud = ware spreken (interpretatie):
 - Freuds ware spreken = interpretatie gaat in tegen dat ware discours:
“je (dode) vader verbiedt huwelijk met arm meisje (door heel zijn geschiedenis)”
 - effect van Freuds interpretatie = ware spreken verschijnt in *discours intermédiaire*
 - haalt keten ware spreken (Ubw) boven = dubbel verraad door vader
 - vader verzaakt aan waarheid van het spreken
belooft arm meisje te trouwen – maar kiest rijke *bourgeoise*
 - vader schiet tekort tov militaire eer
steelt geld uit kas → leent van kameraad om kas weer te vullen ... maar kan kameraad nooit terug betalen
 - ... met daaraan gekoppeld fantasma = rattenfoltering
koppelt dode vader en zijn eigen droomdame via narcistische beelden
 - paradigma 2: divinatie in het godsoordeel 355
bepaalt *qui peut porter l'accusation de la parole*
cf. interpretatie = analyticus bepaalt over wie het gaat nl vader en niet moeder
 - resultaat van analyste als *porte-parole*?
herkent in mens een gelijke=*égal* (medemens) via *la portée de ses paroles* 350

**HET EINDE VAN HET IK VAN DE ANALYTICUS (R IN I)
HET WETEN WAT HIJ NIET WEET (R IN S)**

**HOE ANTWOORDT DE ANALYTICUS
OP HET REËLE DAT DAARIN VERSCHIJNT**

HOE MOET VORMING GEORGANISEERD ZIJN OM TE KOMEN TOT

- ANALYTICUS ZONDER IK
- ANALYTICUS DIE IGNOREERT WAT HIJ WEET

malaise postfreudiaanse vorming → reactionaire oplossingen

cf. Knight (borderline!!) voorzitter American Psychoanalytic Association 1952

- probleem met kandidaten
 - vroeger profiel kandidaten:
 - profiel
 - introspectief = graag in psychoanalyse
 - theoriegericht = lezen graag
 - alleen met psychoanalyse bezig = asociaal (dus niet echt therapeutisch gericht)
 - allerlei problemen
 - profiel kandidaten 1952:
 - profiel
 - kuur is verplichting
 - lezen is verplichting
 - willen meteen therapie doen
 - probleem van de "100 middelmatige analytici" (Marie-Bonaparte)
echter meer onderzoekers leidt niet automatisch tot beter onderzoek
 - oplossing:
 - betere selectie (weer oud type kandidaten binnen halen)
 - probleem blijft echter nl hun verhouding tot het weten = symptoom
- probleem met vorming

- probleem met vorming
 - vroeger:
preceptor=leermeester (zoals in ambachten) S1
 - nu:
geformatteerd
 - oplossing (Lacan analyse!)
 - terugvallen op leermeester S1
 - maar nu wel met grote problemen tov weten S2
 - hoop voorgedrukt en voorverteerd weten onderwezen
= objectivering van de subjectieve effecten van Imaginaire en Symbolische
= depot imaginaire weten vanuit ervaring
= “natuurlijke historie van objectrelatie en identificaties”
 - fundamenteel sciëntisme
– dat zich vertaalt als biologisme en culturalisme en psychologisme
 - biologisme
 - ideaal van pulsionele harmonie tussen man en vrouw – via genitale
 - kritieken
 - er is geen instinct – en dus geen *rapport sexuel*
 - biologie neemt dat soort psychoanalyse niet au sérieux
cf biologie lacht met biopsychosociaal paradigma huidige psychologie
 - sociologisme/culturalisme
 - ideaal van conformisme aan de groep – via sublimering
 - kritieken
 - sublimering blijft een artificiële compensatie
 - sociologie neemt dat soort psychoanalyse niet au sérieux
cf sociologie lacht met biopsychosociaal paradigma huidige psychologie
 - psychologisme – vandaag vooral, in 1955 nog niet vermeld onder de vorm van
 - het biopsychosociale paradigma
 - psy = cognitivisme
 waar noch biologen noch sociologen willen aan mee doen
 - die verhouding tot het weten in vorming zorgt voor sluiting Ubw
 - analyticus niet meer *porte-parole* voor Ubw, laat Ubw niet meer spreken
 - want hij weet al wat het Ubw wil zeggen

vorming analyticus volgens Lacan – niet meer met Freud!!!

- uitgangspunt = basisprincipe Freud
 - psychoanalyse ten dienste van het meest particuliere van het subject
 - elk particulier geval stelt theorie (psychoanalyse als weten-schap) in vraag, dan pas is het echt geanalyseerd
- kandidaten

eigen psychoanalyse van analyticus moet hele psychoanalyse theorie in vraag stellen (niet de illustratie zijn van die theorie!! = conformisme)

 - verhouding tot weten bij begin eigen psychoanalyse = *passion d'ignorance* 358

(soort selectie criterium)

 - al mijn weten = symptoom van mijn *passion d'ignorance*
 - symptoom = terugkeer van verdrongen waarheid
 - *ignorance* = overdrachtspassie – cf. liefde en haat
niet willen weten in relatie tot analyticus
 - mijn verlangen om te weten is neurotisch
→ moet als dusdanig geanalyseerd
 - verhouding tot weten op einde eigen psychoanalyse = *docta ignorantia* 362
 - niet weten = meest uitgewerkte vorm van weten
 - in het eigen niet-weten gevormd door meerdere meesters in niet-weten (cf. zenboeddhisme) – verschillende analytici?? controleurs??
 - hoe moet analyticus vanuit niet-weten spreken?
 - hij gaat er niet van uit dat hij vooraf al weet wat Ubw wil zeggen
→ houdt zo het Ubw van analysant open, zo laat hij dat Ubw echt spreken
nl subject spreekt de woorden waarin het wet van zijn eigen wezen erkent
 - zijn spreken moet identiek aan zijn wezen zijn
wezen van analyticus werkt zelfs in zijn stiltes door
- opleiding
 - weten
 - geen voorgekauwd en voorverteerd weten – maar uit kliniek?
 - geen biologisme of culturalisme of psychologisme
biopsychosociale paradigma
 - techniek
 - geen formalisme op het gebied van de techniek
 - cf. Freud: techniek is mijn persoonlijke techniek – ander mag het anders doen!!

PLAATS PSYCHOANALYSE IN DE WETENSCHAP? PLAATS WETENSCHAP IN VORMING PA?

PSYCHOANALYSE in de geschiedenis van de wetenschap

- verleden
psychoanalyse knoopt aan bij pre-aristotelische dialectiek = Plato en presocratici
- toekomst
psychoanalyse staat in centrum van huidige herdefiniëring van wetenschap

wetenschappen in vorming PA

- linguïstiek & retoriek
 - linguïstiek: helpt psychoanalyse met technische en theoretische moeilijkheden met verbalisering
 - retoriek: oude stijlfiguren laten toe om dromen/symptomen beter te analyseren
- geschiedenis
- theorie van het symbool
 - speltheorie
 - verzamelingenleer
 - tot 4 leren tellen = integreren dood als 4de in de ternaire structuur van Oedipus
cf. R-schema Question préliminaire

BIBLIOGRAFIE

echte universitaire bibliografie = zeer uitzonderlijk
 moest wel – want voor encyclopedie 1955: stand van zaken met postfreudianen
 In Ecrits niet meer achteraan, maar als voetnoten – al bij al nog vrij accuraat
 analytici niet sterk in, in bibliografie, bronnen juist vermelden!!

cf. ook Direction de la cure 1958 – Daar wel bewaard, achteraan

Kritiek op Postfreudianen en neofreudianen

- Bálint, A. (1939). Liebe zur Mutter und Mutterliebe. In: Internationale Zeitschrift für Psychoanalyse und Imago, 1939, XXIV, 1/2, pp. 33-48
- Balint, M. (1952). On love and hate. In: International Journal of Psychoanalysis, 33, pp. 355ev
- Balint, M. (1950). On the termination of Analysis, International Journal of Psychoanalysis, 31, p. 196 ev.
- Balint, M. (1950). Changing Therapeutical Aims and Techniques in Psycho-Analysis. In: International Journal of Psychoanalysis (*two body's psychology* op pp. 123-124).
- Balint, M. (1954). Analytic training and training analysis. In: International Journal of Psychoanalysis, 35, 2, pp. 157-162.
- XVIIIe International Congress of Psycho-analysis XVIII (1953), London. In : International Journal of Psychoanalysis, 1954, 35, n° 2.
- Fenichel, O. (1939). Problems of psychoanalytic Technique.
- Ferenczi, S. (1928). Die Elastizität der psychoanalytischen Technik, Internationale Zeitschrift für ärztliche Psychoanalyse, XIV, 2, 207-209.
- Freud, A. (1936). Das Ich und die Abwehrmechanismen (The ego and the mechanisms of defense).
- Gitelson, M. (1954). Therapeutic problems in the analysis of the 'normal candidate'. In: International Journal of Psychoanalysis, 35, 2, pp. 774-783.
- Hoffer, W. (1950). Three psychological criteria for the termination of treatment. International Journal of Psychoanalysis, 31.3: pp. 194-195.
- Knight, R. (1953). The present status of organized psychoanalysis in the United States. In: Journal of the American Psychoanalytical Association., vol. 1. n° 2, p. 197-227.
- Lagache, D. (1952 [1951]). Le problème du transfert. In *Revue Française de Psychanalyse*, 16, 1-2.
- Reich, W. (1928). Über Characteranalyse, Internationale Zeitschrift für ärztliche Psychoanalyse, 1928, XIV, no 2, p. 180-196
- Reik, T. (1951 [1948]). Listening with the third ear, Garden city book, New York
- Sterba, R. (1934). The fate of the Ego in analytic therapy, International Journal of Psychoanalysis., no 2-3. pp. 118-126

retour à Freud

van begin tot einde = de hele Freud

- Freud, S. (1911). Die zukunfftigen Chancen der psychoanalytischen Therapie, GW VIII
- Freud, S. (1912). Massenpsychologie und Ich-analyse GW XIII
- Freud, S. (1912). Ratschlage für den Arzt bei der psychoanalytischen Behandlung, GW VIII
- Freud, S. (1914). Aus der Geschichte einer infantilen Neurosen (Wolfenman), GW XII
- Freud, S. (1915). Triebe und Triebchicksale, GW X
- Freud, S. (1920). Jenseits des Lustprinzips GW XIII
- Freud, S. (1925). Die Verneinung GW XIV
- Freud, S. (1929). Das Unbehagen in der Kultur GW 14
- Freud, S. (1937). Die endliche und die unendliche Analyse, GW XVI